

KLASİK GİTAR EĞİTİMİNDE PARMAK HAZIRLAMALI SESLENDİRME YÖNTEMİ

Fatih BİNGÖL (*)

Öz

Teknik klasik gitar eğitiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu makalede klasik gitar tekniğinin biyomekanik temellerine değinilerek, bu eksende Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı için hazırladığımız doktora tezine konu olan gitarda parmak hazırlamalı seslendirme yönteminin (PHSY) gitar eğitimine katkıları değerlendirilecektir. PHSY'nin temel amacı, seslendirmede kullanılan sağ ve sol el hareketlerinin seslendirme anından önce programlanarak, seslendirmede hareket yönetiminin kalite ve verimini arttırmak, bu yaklaşımla edinilen seslendirme becerileriyle psikomotor düzeyde bir tür hareket repertuarı oluşturmak ve ileri vadede bu repertuarı geliştirmektir.

Anahtar Kelimeler: *Klasik gitar, klasik gitar eğitimi, parmak hazırlama, motor öğrenme.*

Finger Prepared Playing Technique on Classical Guitar Education

Abstract

Technique is an inseperable part of classical guitar education. In this study, firstly, biomechanic aspects of classical guitar techniqe is addressedd. Secondly, Finger Prepared Playing Technique (FPPT) on classical guitar, which was the subject of the doctoral dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of PhD in the Institute of Educational Sciences of Gazi University, is described. The main purpose of FPPT is to prepare left and right hand fingers on the strings right before the sound production, therefore, to improve the quality and efficiency of sound production and musical performance, and to help guitar students gain a movement repertoire on psychomotor level on the guitar.

Keywords: *Classical guitar, classical guitar education, planting, finger preparation, motor learning*

*) Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı

1. Giriş

Günümüzde gitar çeşitli müzik türlerinde farklı şekillerde kullanımı, çalgının yapısından kaynaklı çokseslilik özelliği ve sunduğu tını zenginliğiyle besteci ve seslendiricilere geniş bir müziksel ifade olanağı tanıyan bir çalgıdır. Belki de bu sebeptendir ki gitar, genel, mesleki ve özenen müzik eğitiminde yaygın biçimde kullanılan bir çalgıdır. Gitarın yapısından gelen müzikal ifade zenginliği, onun hem solo hem de eşlik çalgısı olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır. Klasik gitar, gerek yüzyılları aşkın bir sürede oluşan repertuara sahip olması, gerekse kendine has seslendirme tekniğiyle müzik evreninde önemli bir yere sahiptir.

Bu makalede, gitar eğitiminin ayrılmaz bir parçası olan teknik olgusundan yola çıkılarak klasik gitar tekniğinin biyomekanik temellerine değinilerek, bu eksende Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı için hazırladığımız doktora tezine konu olan gitarda parmak hazırlamalı seslendirme yönteminin (PHSY) klasik gitar eğitimine katkıları değerlendirilecektir.

1. 1. Klasik gitarda teknik olgusu

Klasik gitarda teknik en geniş anlamıyla, gitar çalmada kullanılan yol, yöntem ve becerilerin hepsi şeklinde tanımlanabilir. Klasik gitarda ses üretiminde uygulanan bütün hareket biçim ve yöntemleri ve bu hareketlerin uygulanmasındaki beceri düzeyi de tekniğin kapsamı içinde değerlendirilebilir. Klasik gitarda teknik, seslendirme ve yorumlama boyutunu destekleyen, seslendirme esnasında uygulanan müziksel gereklerin, tasarlanan ve hedeflenen biçimde yerine getirilmesinde önemli bir araçtır.

Ses üretimi, klasik gitarda seslendirmenin en temel konusudur. Klasik gitarda ses üretimi temel olarak, sol el parmaklarıyla tuşe üzerinde bulunan perdelerle basılması ve sağ el parmaklarıyla bu perdelerle ilişkin tellerin yukarı ya da aşağı yönde kuvvet uygulanarak harekete/titreşime geçirilmesiyle gerçekleşir. Tellerin harekete geçirilmesinde parmakların tellere temas noktası, açısı, seslendirme bölgesi ve uygulanan kuvvetin şiddeti üretilen sesin rengini, gürlüğünü, tınısını ve dolgunluğunu etkileyen bazı etmenlerdir.

Gitarda ses üretimindeki temel hareket, uygulamada önemli derecede bir teknik zorluk içermez. Hemen herkes belirli sayıda denemeyle gitardan ses çıkarmayı başarabilir. Fakat bir müzik eseri seslendirilirken, ses üretimi yüzlerce defa belirli zaman aralıkları ve çeşitli biçimlerde tekrarlanır. Bu hareketleri uygulamadaki beceri düzeyi, gitar eğitiminde kontrol, hakimiyet ve koordinasyon gibi kavramlarla ilişkilidir.

Klasik gitar tekniğinde seslendirmenin kalitesini belirleyen kontrol ve hakimiyet birbiriyle oldukça yakından ilgili iki kavramdır. Şöyle ki: Kontrol, seslendirmede kasların kullanımındaki bedensel farkındalıkla ilişkili bir durumdur. Hakimiyetse kontrol olgusunun bir sonucu olarak seslendirme organlarına ve dolayısıyla çalgıya hükmetme becerisidir; seslendirmenin, tasarlanana en yakın biçimde gerçekleşmesiyle kendini belli eder. Bedensel kontrol arttıkça, çalgı üzerindeki hakimiyet ve dolayısıyla seslendirmenin kalitesi de artar. Bu sebeple seslendirmede üst düzey bir hakimiyete sahip olabilmek için,

seslendirmede kullanılan kaslara ilişkin bedensel farkındalığının geliştirilmesinde fayda vardır.

1. 2. Biyomekanik yaklaşımla klasik gitar tekniği

İnsan vücudu, sinir sistemi, kas-iskelet sistemi, dolaşım sistemi, solunum sistemi, sindirim sistemi gibi çeşitli sistemlerden oluşan bir yapıdadır. Bu yapı, makinevari bir işbirliği içinde bedenın yaşamsal fonksiyonlarını gerçekleştirirken, içinde bulunduğu çevresel ortama en uygun biçimde uyumlanarak varlığını sürdürme motivasyonu, yaşamı içinde kullanacağı becerileri edinir. Bu doğal edinim sürecine öğrenme denir.

Öğrenme kişinin doğumuyla başlayan ve yaşamı süresince devam eden doğal bir süreçtir. Kişi bu süreçte yaşamı için gerekli olan bilgi ve becerileri edinir. Bu bilgi ve becerilerin edinilmesinde en temel iki araç gözlem ve deneyimdir. Bu iki araçtan gözlem, öğrenilecek şey hakkında bilgi toplama, deneyim ise öğrenilecek şeyin uygulanma ve beceriye dönüştürülme aşamalarına işaret eder. Örneğin, bebekler yürümeyi önce ebeveynlerini izleyerek, gözlemleyerek, sonra onları taklit ederek öğrenirler. Bir deneme-yanılma süreci sonrasında bebekler, kaslarını eşgüdümlü bir biçimde kullanmayı, minimum eforla yürüyebilmek için gerekli bilişsel süreçleri öğrenirler.

Klasik gitar çalma becerisinin edinilme biçimi, yaşamın içinde kazanılan diğer becerilerin edinilme biçiminden pek de farklı değildir. Kohut (1985), gündelik becerilerin edinilmesinde gerçekleşen bu doğal öğrenme sürecinin, çalgı eğitiminde de kullanılabileceğini savunmaktadır. Tıpkı yürümeyi öğrenme örneğinde olduğu gibi, bir gitar öğrencisi, öncelikle gitar çalma eyleminde gerçekleştirilen hareketler hakkında gözlemleyerek bilgi toplamalı, daha sonra bu gözlemlerini deneyimleri aracılığıyla eyleme dönüştürmelidir. Bu noktada şu soru akıllara gelebilir: Bir gitar öğrencisi gitar çalma eylemini ne sıklıkla gözleme şansına sahiptir? Bu gözlemler gitar çalma hareketlerinin detaylarını algılamada ne derece yeterlidir?

Yürüme eylemine geri dönersek, bir bebek ebeveynlerinin yürüme hareketlerini gün içinde sıklıkla, yoğun bir biçimde gözleme şansını bulmaktadır. Öte yandan gitar öğrenen bir kişi gitar çalma hareketlerini haftada birkaç defa, görece daha kısıtlı bir yolumlukta gözleme şansını bulabilmektedir. Gitar çalma hareketleri hakkında eksik ve yetersiz bir biçimde bilgilendirme şansını bulan öğrencinin, uygulamada bu eksiklikten doğan sorunlarla karşılaşması olasıdır.

Gitar çalma eylemi görece karmaşık, çok yönlü ve oldukça çeşitli aşamalardan oluşan bir hareket yapısına sahiptir. Bu yapıdaki hareketlerin uygulanışına bakarak, sadece izlenim aracılığıyla algılanabilmesi oldukça güçtür. Bu noktada, gitar öğrenmenin biyomekanik yapısının ortaya konarak, gitar öğrenme sürecinin ve seslendirmede uygulanan hareketlerin bu bağlamda çözümlenmesinde fayda vardır.

Gitar çalma uzamsal ve zamansal olarak üst düzey motor görevler ve davranışlar içermektedir. Bu karmaşık yapıdaki görev ve davranışların planlanması, uygulanması, düzenlenmesi çeşitli bilişsel ve biyomekanik süreçleri kapsamaktadır (Heijink & Meulenbroek,

2002; Özgen, 2006). Gitar çalmayı öğrenme, gitar çalmaya ilişkin motor becerilerin edinilme süreci olarak nitelendirilebilir.

Halsband motor beceri edinme sürecini başlangıç, orta ve ileri düzey olmak üzere üç aşamada incelemiştir. Başlangıç safhasında hareketler, sıkı bir algısal gözetimle yavaş bir biçimde uygulanır. Orta safhada hareketlere ilişkin duyu-motor şemaların aşamalı olarak öğrenilmesiyle uygulama hızı artar. İleri safhada hareketlerin uygulama becerisi üst düzeyde olup, hareketler otomatikleşir (Halsband ve Lange'den, 2006, s. 415).

Motor becerilerin edinilme sürecinde öğrenen açısından performans hedefini kavrama, hareketi sağlayacak uygun kasların doğru zamanda harekete geçirilmesi ve geri bildirim sistemiyle hataların düzeltilerek hareketlerin yönlendirilmesi önem taşır (Muratlı, Kalyoncu ve Şahin, 2007).

Beyin vücudun her türlü hareketine olduğu gibi gitar çalmada gerçekleştirilen el ve parmak hareketlerine de hükmeden organdır. Beynin gitar çalma bağlamında el ve parmak hareketlerine hükmetme kabiliyeti deneyimlerle kazanılmaktadır (Lundborg, 2003). Başka bir deyişle deneyim, kişinin beceri kazanımında en temel öğrenme aracıdır.

Gitar çalma becerilerinin kazanılma süresi ve kalitesi, öğrenme deneyimlerinin kalitesiyle yakından ilişkilidir. Rastlantısal ve bilişsel denetimden uzak deneyimler, becerilerin kazanılma süre ve kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir. Gitar çalmada kullanılan hareketlerin içeriklerinin çözümlenerek, sağ ve sol ele ilişkin hareket modellerinin oluşturulmasıyla, gitar çalmayı öğrenme deneyimlerinin kalitesinin artırılması sağlanabilir.

1.3.Klasik gitarda parmak hazırlama tekniği

Gitarda parmak hazırlama, ses üretiminde seslendiricinin kontrolünü arttıran önemli bir sağ el tekniğidir. Gitar eğitimi literatüründeki bazı İngilizce kaynaklarda *planting* olarak geçen bu teknik, sağ elde ilgili parmak ya da parmakların seslendirme anından önce ilgili tel ya da tellerde hazır bulunması esasına dayanır (Duncan, 1980; Glise, 1997; Oakes, 2000; Özgen, 2006).

Parmak hazırlama seslendiriciye pek çok açıdan yarar sağlayabilir. Duncan (1980, s. 48-49) bu olası yararları şu şekilde sıralamıştır:

1. Mekanik verim: Hareketin hazırlanması, tele uygulanan kuvvet ve telin gösterdiği direnç eşleşmesinin en güvenli biçimde, dolayısıyla enerji transferinin en kısa yoldan gerçekleştirilmesine yardımcı olur.
2. Dokunma hassasiyeti: Telin direnci seslendirme hareketinin başlangıcında direkt temasla daha iyi hissedilebilir; bu hissiyatla bilinçli ton kontrol alanı genişler.
3. Kesinlik: Ses üretmede hedef tırnağın ucunda bir nokta olduğunda daha kesin hareketler gereklidir.
4. Ekonomi: Parmakların mekanik ve fizyolojik açılarından en küçük hareketi yapması daha arzu edilen bir durumdur.

Sol elde sağ eldeki parmak hazırlama olgusuna benzer bir durum, Hedef Yönelimli Hareket (*Aim Directed Movement*) yaklaşımıyla kendini göstermektedir. Bu yaklaşım sağ eldeki gibi fiziksel bir parmak hazırlama sürecine işaret etmemektedir. Hedef Yönelimli Hareket daha çok sol eldeki parmak hareketlerinin zihinde tasarlanmasıyla uygulanır. Bu yaklaşım ilk olarak viyolonsel tekniğinde Hedef Odaklı Hareket (*Goal Oriented Movement*) olarak Gerhard Mantel tarafından kullanılmıştır (Özgen, 2006). Bu kavram gitar eğitiminde Charles Duncan ve Aaron Shearer tarafından da kullanılmıştır.

Shearer'a göre Hedef Yönelimli Hareket yaklaşımı sol eldeki hareketleri, gerçekleştirme anından önce nereye, nasıl ve ne şekilde gerçekleştirileceğini zihinde canlandırma esasına dayanmaktadır. Buna göre seslendirme anında seslerin elde edileceği perdelerle odaklanılmasından ziyade, iki nota veya nota grubu arasında gerçekleştirilmesi öngörülen hareketlerin çalışılması daha fazla önem taşımaktadır. Bu şekilde hareketlerin zihinsel ve fiziksel olarak kontrolü tam anlamıyla gerçekleştirilerek, psikomotor düzeyde sol el hareketleri daha etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilecektir (Özgen, 2006).

Sol elde parmak hazırlamaya ilişkin kaynaklarda parmak hazırlama olgusunun, sağ elden bağımsız bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Gitar çalma eyleminde sağ el ve sol el belirli bir düzen ve işbirliği içinde hareket etmelidir. Bu sebeple parmak hazırlama olgusunun sağ el ve sol eli kapsayacak şekilde ele alınması, seslendirmede kontrol ve verimin artırılmasını sağlayabilir. Tarafımızca geliştirilen PHSY'de sağ el ve sol ele ilişkin hareket modelleri oluşturularak, seslendiricinin bu hareket modelleri bağlamında uygulanan hareket ve üretilen ses arasındaki ilişkiyi anlaması; seslendirme hareketlerinin programlı öğrenme deneyimleriyle teknik beceriye dönüştürülmesi öngörülmektedir.

2. Klasik Gıtarıda Parmak Hazırlamalı Seslendirme Yöntemi

PHSY bir seslendirme yöntemi olmasının yanında, gitar eğitiminde öğrenciye kendi teknik gelişimini denetlediği ve yönettiği bir çalışma biçimi ve bakış açısı sunar. PHSY'nin temel çıkış noktası gitarda ses üretme anıdır. Bu doğrultuda her ses üretimi iki temel evrede değerlendirilir: Seslendirme öncesi (ses üretimine) hazırlık evresi ve seslendirme evresi. PHSY daha çok üretilecek sesin özelliklerinin tasarlandığı, tasarlanan sese özgü hareket ve uygulama modelinin belirlendiği, seslendirme öncesi hazırlık evresine odaklanır. Bu yöntemin temel amacı, seslendirmede kullanılan sağ ve sol el hareketlerinin seslendirme öncesi evrede zaman buyutunda programlanarak, seslendirmede hareket yönetiminin kalite ve verimini arttırmak, bu yaklaşımla edinilen seslendirme becerileriyle psikomotor düzeyde bir tür hareket repertuarı oluşturmak ve ileri vadede bu repertuarı geliştirmektir.

Yöntemin birinci aşamasında temel seslendirme tekniğinin kazanılması hedeflenerek, sağ ve sol elde temel ses üretimine ilişkin hareketler ve bu hareketlerin içeriklerine odaklanılır. Bunun amacı temel seslendirme hareketlerinin ilk olarak— Halsband'ın motor beceri edinme süreci bağlamında—yoğun bir algısal denetimle uygulanarak, hareketlere ilişkin duyu-motor şemaları oluşturmak; ikinci olarak bu şemaların etkin biçimde tekrarıyla seslendirmeye ilişkin temel hareket yönetiminin otomatikleşmesini sağlamaktır.

İkinci aşamada kazanılan temel seslendirme becerilerinin aktarımı, yani eserler üzerinde uygulanması gerçekleştirilir. Bu aşamada, çalışılan eserlerin içeriğinde temel ses üretiminin dışında kalan hareketler (*legato*, pozisyon geçişi, *glissando*, *bare*) ilk aşamadaki yaklaşımla ele alınarak hareket repertuarı genişletilir.

2.1. Birinci aşama: temel seslendirme tekniğine yönelik uygulamalar

2.1.1. Gıtarıda sağ el tekniği ve temel hareket modeli

Seslendirmede sağ elin görevi ses üretimini gerçekleştirmektir. Gıtarıda ses üretimi sağ el parmaklarıyla (*p*, *i*, *m*, *a*) tellerin titreşime geçirilmesiyle sağlanır. Bu işlem, gitar üzerinde belirli bir çalma pozisyonunda konumlandırılan sağ el parmaklarıyla, tellerin belirli bir açıyla yukarı ya da aşağı yönde kuvvet uygulanarak harekete geçirilmesiyle gerçekleşir. Bu işlemde parmakların tellere temas noktaları, telleri itme açıları, seslendirme noktasının teller üzerindeki konumu ve tellerin harekete geçirilmesinde uygulanan kuvvetin miktarı gibi değişkenler üretilen sesin rengini, gürlüğünü, tınısını ve kalitesini etkiler.

Gıtarıda sağ el ses üretiminde kullanılan *tirando* ve *apoyando* olmak üzere iki temel çalma tekniği vardır. *Tirandoda* seslendirmeyi yapan parmak sadece seslendirilen tele temas ederek ses üretim işlemini gerçekleştirirken, *apoyandoda* seslendirmeyi yapan parmak ses üretimi anından hemen sonra seslendirilen telin bir üstündeki tele yaslanarak ses üretimi işlemini gerçekleştirir. *Apoyando*, bu teknikle üretilen sesin dolgunluğu sebebiyle, eserde daha öne çıkarılmak istenen kısımlarda kullanılırken, *tirando* tekniği neredeyse bütün arpejleme ve dizisel hareketlerde kullanılabilen temel gitar tekniğidir.

Gıtarıda PHSY'ye göre sağ elle sağlanan ses üretimi iki adımda gerçekleştirilir:

1. Parmak tele ulaşır
2. Parmak teli harekete geçirir-çalar

Bu iki adıma biraz daha yakından bakacak olursak, birinci adımda sesi üretecek parmak tele ulaşmaktadır. Bu adım, tele yalın bir temas hareketinden öte, üretilecek sesin özelliklerinin hazırlandığı, programlandığı adım olmasıyla oldukça önemlidir. Parmağın tele temasıyla birlikte parmağın tel üzerinde hissettiği gerilim, parmağın tele ulaşma süresi, tele temas noktası ve açısına ilişkin durum yakından gözlenir. İkinci adımda eldeki mevcut bilgilerle hareket uygulanır. Bu noktada uygulanan hareket sonucu elde edilen sesle, üretilmesi hedeflenen ses arasındaki fark değerlendirilir. Üretilen sesin kalitesi o sese dair beklenti eşliğinin altındaysa hareket, yeni bir hareket planıyla tekrar uygulanır. Bu geri bildirim sistemiyle, ses üretme denemeleri istenen sonuca ulaşılmaya kadar devam eder. İstenen sonuca ulaşıldığında, hareket (istenen sonuca ulaştırılan koşullarla) belirli bir süre ve sayıda uygulanmaya devam edilerek pekiştirilir.

2.1.2. Gıtarıda sol el tekniği ve sol el temel hareket modeli

Gıtarıda ses üretiminde sol ele düşen görev üretilmek istenen ses/seslerin perdelerini belirlemektir. Bu işlem tuşe üzerinde üretilmek istenen seslere ilişkin perde/perdelere il-

gili parmaklarla basılmak suretiyle gerçekleştirilir. Sol el ayrıca vibrato, glissando, legato gibi bazı müziksel etki ve/veya ifade araçlarının uygulanmasında etkin rol oynar.

Seslendirmede sol el ve sağ elin gerçekleştirdiği, ilk bakışta oldukça yalın ve görece kolay olarak algılanabilecek bu hareketlerin, daha yakından incelendiğinde bazı hareket basamaklarından oluştuğu görülebilir. Bu hareket basamakları şu şekildedir:

1. Parmak tele ulaşır
2. Parmak teli perdeye ulaştırır
3. Parmak sesin uzama süresince perdede kalır
4. Parmak sesin sona erme anında perdeden ayrılır

Bu modele göre sol elin kullanımında olduğu herhangi bir ses üretme anında sol elde hareketi gerçekleştirmede kullanılan enerjinin, yukarıda belirtilen dört hareket basamağında farklı biçimlerde uygulanması söz konusudur. Örneğin, birinci basamakta parmağın tele ulaşma hareketinde uygulanan kuvvet miktarıyla, ikinci basamakta parmağın teli perdeye ulaştırma hareketinde kullanılan kuvvet miktarı birbirinden farklıdır. Birinci basamakta parmak, tele ulaşınca dek herhangi bir fiziksel dirençle karşılaşmamaktadır. İkinci basamakta ise parmak, telin direnciyle karşılaşmaktadır. Bu sebeple parmağın ikinci basamakta, birinciye göre daha fazla kuvvet uygulanması söz konusudur. Aynı şekilde, parmağın ikinci basamakta uyguladığı kuvvetin biçimiyle, üçüncü basamakta uyguladığı kuvvetin biçimi ve miktarı da birbirinden farklıdır. İkinci basamakta, parmağın perdeye doğru hareket ve yönelimi söz konusudur. Üçüncü adımda ise hareket sona ermiş, fakat perdeye sesin temiz bir şekilde çıkmasına yetecek kadar kuvvet uygulanmaya devam edilmektedir.

Sol el temel tekniğinin gelişiminde yukarıda belirtilen hareket basamaklarının birbirinden bağımsız biçimde çalışılması, sol el parmak bağımsızlığını geliştirmeye katkıda bulunabilir. Ayrıca bu yöndeki çalışmalar, tuşe üzerindeki baskı kontrolünün sağlanması-na olumlu yönde katkıda bulunarak, sol elde kontrol dışı oluşan gereksiz enerji kullanımı ve gerilime de çözüm olabilir.

2.1.3. Ses üretiminde eşgüdüm-koordinasyon

Bir eserin seslendirilmesi sağ ve sol el arasındaki eşgüdümle sağlanır. Bu eşgüdümün sağlanmasında seslendirme hareketlerinin zamanlama boyutu büyük önem taşır. Her ses üretiminde asgari koşul, seslendirme anından önce her iki elin görev yerlerinde harekete hazır bulunmalarıdır. Ses üretiminde sağ ve sol el arasındaki hareket mekaniği şu şekilde işler:

1. Sağ el ve sol elde ilgili parmaklar aynı anda tele ve perdeye ulaşır
2. Sağ el ses üretimini gerçekleştirir
3. Sol el sesin uzama süresince bulunduğu perdede kalır
4. Ses, ya sağ el tarafından bir sonraki sesin hazırlanma hareketiyle ya da sol elde ilgili parmağın bulunduğu perdeyi terk etmesiyle sona erdirilir.

Sol elde pozisyon geçişi sebebiyle daha büyük bir hareketin söz konusu olduğu durumlarda, birinci adımdaki sağ el hareketi zorunlu olarak sol el hareketinden daha önce gerçekleştirilir. Bu durum, pozisyon geçişinden bir önceki seste bir miktar süre kaybına sebep olabilir. Sol eldeki hareket hızının geliştirilerek, bu süre kaybı müziğin doğal akışını bozmayacak şekilde azaltılabilir.

PHSY, seslendirme hareketlerinin bir zaman dizgesinde programlanmasıyla uygulanır. Amaç, seslendirme parmaklarının harekete ne zaman başlayacağı ve ne zaman sonlandırılacağı belirlenmesi; böylelikle ses üretimindeki hareketler aşamaların belirgin kılınması, seslendirme hareketlerinin kontrolünün artırılması ve ileri vadede bu hareketlerin otomatikleştirilmesidir.

PHSY’de seslendirme hareketlerinin programlama işlemi zamansal olarak şu şekilde gerçekleştirilir: Örnek olarak eşit süre değerlerinden oluşan bir ses dizisini ele alalım. Bu ses dizisinde parmak hazırlama, her ses için 4 vuruşluk bir zaman dizgesi kullanılarak uygulanacaktır. Bu dizgede birinci zaman sesin başlangıç anıdır. Parmak hazırlama işlemi ikinci, üçüncü ve dördüncü zamanlarda gerçekleştirilerek, bu ses dizisi üç farklı biçimde çalışılabilir. Parmak hazırlama işlemi ikinci zamanda gerçekleştirildiğinde dizi staccato, kesik kesik duyulur. Parmak hazırlama üçüncü ve dördüncü zamanda gerçekleştirildiğinde ise seslerin süreleri giderek arttığından, dizinin de git gide daha bağlı biçimde duyurulması sağlanır. Eğer dizi daha bağlı bir biçimde seslendirilmek isteniyorsa, dördüncü zaman ikiye bölünerek, parmak hazırlama dördüncü zamanın ikinci yarısında gerçekleştirilebilir.

2.2. İkinci aşama: yöntemin eser bağlamında uygulamaları

PHSY’nin ikinci aşamasında kazanılan temel seslendirme becerilerinin aktarımı, yani eserler üzerinde uygulanması gerçekleştirilir. Bu aşamada çalışılan eserlerin içeriğinde temel ses üretiminin dışında kalan hareketler ilk aşamadaki yaklaşımla ele alınarak hareket repertuarı genişletilir. Çalışılan bir eserde temel ses üretimi dışında kalan *legato*, *bare* ve *glissando* gibi teknikler eserin bütünü içinde daha küçük bir alanı kapsamaktadır. Bu kısımlar, PHSY’nin temel ses üretimindeki hareket basamakları uygulanarak hareket repertuarına ilave edilebilir.

Örneğin, çıkıcı *legato* tekniğiyle seslendirilecek iki sesi ele alalım. Ses üretimi bağlamında bu seslerde ilk sağ el tarafından —parmak hazırlama esasına uygun olarak— üretilir. İkinci sesin üretimi sol elde ilgili parmala ilgili perdeye basılarak gerçekleştirilir. İkinci sesin netliğindeki etken perdeye uygulanan kuvvetten çok hareketin çabuk biçimde gerçekleşmesidir. Aşırı kuvvet kullanımı, dolayısıyla gereksiz enerji kaybının engellenmesi, ilgili parmağın hareket kontrolünün artırılmasıyla mümkündür. Bunun için çalışma esnasında hareket başlangıçta perdeye en az kuvvet uygulanarak gerçekleştirilmelidir. Bu hareket, *legato* hareketini sağlayacak olan sol el parmağıyla teli susturma hareketi olacaktır. Uygulanan kuvvet miktarı azar azar artırılarak, sesin üretimindeki uygulanabilecek en düşük kuvvet miktarı bulunur. Bu noktadan sonra hareket, birbirine eş tekrarlarla pekiştirilir.

3. Tartışma ve Sonuç

Klasik gitar eğitiminde kullanılmakta olan teknik içerikli belli başlı kitaplara bakıldığında, daha çok gam ve arpej türünden çalışma materyalleri üzerine odaklanıldığı, klasik gitar tekniğini oluşturan hareketlerin daha çok şekilsel boyutuyla ele alındığı görülmektedir. Bu yaklaşımla üretilen teknik beceri kazanımına yönelik etütler, öğrenciye çeşitli çalışma materyalleri sunması bakımından değerli olmakla birlikte, seslendirmede uygulanan hareketlerin içerikleri, bu hareketleri uygulama becerilerinin hangi yolla kazanılacağına ilişkin bilgi ve uygulamaları içermemektedir. Bu sebeple bu türden etütlerin çalışılma biçimleri, öğrencinin kişisel becerisi ve öğretmenin bilgi, deneyim ve yönlendirmelerine bırakılmaktadır. Bu yaklaşımla, temel ses üretimine ilişkin motor becerilerin kazanılma süreci, öğrencinin gitarda daha çok rastlantısal deneyimleri temelinde gerçekleşmektedir. Bu durum öğrenciye başlangıç ve orta düzeyde eserlerin seslendirilmesinde büyük bir zorluk hissettirmemektedir. Fakat zaman içinde daha ileri düzey—daha yoğun hareket çeşitliliğine sahip—eserlerin seslendirilmesi söz konusu olduğunda, temel ses üretimine ilişkin motor becerilerin kazanılma aşamasındaki eksiklik kendini hissettirmekte, öğrencinin teknik kapasitesi bu eserleri seslendirmeye yetmemektedir.

Parmak Hazırlamalı Seslendirme Yöntemi, klasik gitarda temel ses üretimi hareketlerine ilişkin motor becerilerin doğru biçimde kazanılması, temel ses üretimi dışında kalan hareketlerin de aynı sistematik yapıda kazanılmasına yönelik olarak geliştirilmiştir. PHSY bir seslendirme yöntemi olmasının yanında, gitar eğitiminde öğrenciye kendi teknik gelişimini denetlediği ve yönettiği bir çalışma biçimi ve bakış açısı sunmayı hedefler.

Bir beceri kazanım sürecinde en önemli etken ve öğrenme aracı, o beceriye ilişkin öğrenme deneyimleridir. Öğrenme deneyimleri, varılmak istenen amaca ulaştıracak etkili hareket biçiminin veya yolun saptanmasına yönelik arayıştır. Öğrenme deneyimleri, bir anahtarlıktaki onlarca anahtarın içinden açılmak istenen kapıyı açacak doğru anahtar bulmaya çalışmak gibidir. Eğitimin rolü, doğru anahtarın özelliklerini olabildiğince açık ve net bir biçimde tanımlayarak, öğrencinin rastgele deneyimlerle zaman kaybetmesinin önüne geçmektir. Bu doğrultuda PHSY'nin amacı, öğrenciye klasik gitarda ses üretimindeki hareket basamaklarını göstermek ve onun gereksiz denemelerle zaman kaybetmesini sağlamaktır.

PHSY'nin temel çıkış noktası gitarda ses üretme anıdır. Bu doğrultuda her ses üretimi iki temel evrede değerlendirilir: Seslendirme öncesi (ses üretimine) hazırlık evresi ve seslendirme evresi. PHSY daha çok üretilecek sesin özelliklerinin tasarlandığı, tasarlanan sese özgü hareket ve uygulama modelinin belirlendiği, seslendirme öncesi hazırlık evresine odaklanır. Bu yöntemin temel amacı, seslendirmede kullanılan sağ ve sol el hareketlerinin seslendirme öncesi evrede zaman buyutunda programlanarak, seslendirmede hareket yönetiminin kalite ve verimini arttırmak, bu yaklaşımla edinilen seslendirme becerileriyle psikomotor düzeyde bir tür hareket repertuarı oluşturmak ve ileri vadede bu repertuarı geliştirmektir.

Yöntemin birinci aşamasında temel seslendirme tekniğinin kazanılması hedeflenerek, sağ ve sol elde temel ses üretimine ilişkin hareketler ve bu hareketlerin içeriklerine odak-

lanılır. Bunun amacı temel seslendirme hareketlerinin ilk olarak— Halsband’ın motor beceri edinme süreci bağlamında— yoğun bir algısal denetimle uygulanarak, hareketlere ilişkin duyu-motor şemaları oluşturmak; ikinci olarak bu şemaların etkin biçimde tekrarıyla seslendirmeye ilişkin temel hareket yönetiminin otomatikleşmesini sağlamaktır.

İkinci aşamada kazanılan temel seslendirme becerilerinin aktarımı, yani eserler üzerinde uygulanması gerçekleştirilir. Bu aşamada, çalışılan eserlerin içeriğinde temel ses üretiminin dışında kalan hareketler (*legato*, pozisyon geçişi, *glissando*, *bare*) ilk aşamadaki yaklaşımla ele alınarak hareket repertuarı genişletilir.

Klasik gitar çalma becerilerini kazanma ve bu becerileri geliştirme belki de bir ömür boyu sürecek, içinde hedeflerin belirlendiği, belirlenen bu hedeflere ulaşıldığı, gelişimle birlikte hedeflerin de gelişerek defalarca yeniden tanımlandığı çok boyutlu uzun bir yolculuktur. PHSY’nin amacı en genel anlamda bu yola ışık tutma adına bir bakış açısı sunmak, öğrenciye bu yolda kendi kulvarını keşfederek orada güvenli ve mutlu bir biçimde ilerlemesine yardımcı olmaktır.

Kaynakça

- De Graaf, K. M. V. and Rhees, R. W. (2001). *Shaum’s easy outlines: Human anatomy and physiology*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Duncan, C. (1980). *The art of classical guitar playing*. Miami, FL.: Summy-Birchard Inc.
- Glise, A. (1997). *Classical guitar pedagogy: a handbook for teachers*. St. Joseph, U.S.A.: Mel Bay Publications
- Halsband, U., Lange, R.K. (2006). Motor learning in man: A review of functional and clinical studies. *Journal of Physiology* - Paris 99, 414–424
- Heijink, H. and Meulenbroek, R. G. J. (2002). On the complexity of classical guitar playing: Functional adaptations to task constraints. *Journal of Motor Behavior*, 34(4), 339–351
- Kohut, D. L. (1985). *Musical performance: Learning theory and pedagogy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Muratlı, S., Kalyoncu, O ve Şahin, G. (2007). *Antrenman ve müsabaka*. İstanbul: Ladin Matbaası.
- Özgen, M. (2006). *Designing technical training programs for classical guitarists based on exercise pyshiology principles*. Yayınlanmamış doktora tezi. Arizona, A.B.D : Arizona State University..
- Parncutt, R., McPherson, G. (2002). *Science and psychology of music performance: creative strategies for teaching and learning*. Cary, NC, USA: Oxford University Press.